

KARL X GUSTAV

Karl X Gustav efterträder sin kusin drottning Kristina när hon abdikerar. Under Kristinas regenttid delar hon frikostigt ut förläningar till adeln då reda pengar är en bristvara i stormakten Sverige. När den nye kungen tillträder är svenska kronans finanser i dåligt skick.

Karl X Gustav regerade bara i sex år och låg under denna tid nästan oavbrutet i fält. Han var en skicklig fältherre och politiker. Han krigade nere i Polen och fienderna blev allt fler. Även Danmark förklarade Sverige krig.

Med hjälp av vädrets makter lyckades Karl X Gustav med en av historiens djärvaste krigsoperationer. Tåget över Bälten. Den danske kungen insåg att det enda sättet att hejda svenskarna var genom att sluta fred. I freden som slöts i Roskilde fick Sverige Skåne, Halland, Blekinge, Bornholm, Bohuslän, Jämtland och Härjedalen.

Karl X Gustavs korta regentperiod bestod i en målmedveten strävan mot ökad makt runt Östersjön.

Diskussionsfrågor

- Under Kristinas senare regenttid hade Sverige haft fred. Men Karl X Gustav ville föra krig. Vad tror Du låg bakom hans krigståg nere i Europa?
- Berätta om tåget över Lilla och Stora Bält. Vad innebar freden med Danmark i Roskilde ?
- Hur kan man sammanfatta Karl X Gustavs regenttid. Kan vi se spår av den idag? Hur skulle den svenska kartan se ut idag – utan freden i Roskilde?

KARL XI

Fyra år gammal ärver Karl XI tronen. En förmyndarregering tillsätts som tilldelar sig frikostig kompensation för sitt arbete. De sluter fred med Sveriges fiender.

Den lille kungen växte upp och var inte speciellt intresserad av studier. Hans mamma Hedvig Eleonora var orolig för sin sons hälsa och skämde bort honom. Hon tyckte inte att han skulle ägna sig åt ansträngande läxor utan hellre vara ute och leka.

Danmark förklarade Sverige krig 1675. I Skåne växte motståndsrörelsen mot Sverige. Snapphanar kämpade för att Skåne skulle bli danskt. Vändpunkten kom den 4 december 1676 vid Lund då Sverige utkämpade det blodigaste slaget någonsin på svensk mark. Trots stora förluster ledde Karl XI den svenska armén till en stor seger.

Men kungen var missnöjd med arméns förfall. Han grundade efter kriget indelningsverket som betydde att det var slut på legoknektar och tvångsutskrivningar av unga män. Man införde en stående armé som fanns inom landet och förbanden höll årliga övningar.

1682 förstärkte kungen sin makt. Han fick rätt att utfärda lagar och förordningar utan att ens fråga riksdagen. Och kungen var missnöjd med förmyndaregeringens ”girighet” och man beslutade om reduktion. Vilket innebar att många adelsfamiljer förlorade slott och herrgårdar.

Diskussionsfrågor

- Berätta om Karl XI:s barndom och utbildning.
- Hur och av vilka styrdes Sverige – när han var omyndig.
- Det största slaget som Karl XI deltog i var slaget vid Lund. Vilka var fienden och vad handlade slaget om?
- Vad var reduktionen?
- Sveriges armé försumrades av förmyndarregeringen och Karl XI satsade på en rejäl upprustning. Vad kallades den myndighet som han skapade – som levde kvar till våra dagar? Vad var de viktigaste förändringarna?
- Vad var den största skillnaden för soldaterna?
- Varför kallades Karl XI i folkmun ”gråkappan”?